

Parashat Korach Politics And Public Opinion Rabbi Shai Finkelstein

במדבר פרק טז א-ב

וַיִּקַּח קִרְיָח בֶּן-יִצְחָק בֶּן-קֵהֶת בֶּן-לוֹי; וְדָתוֹ וְאַבְיָרִם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוּרֹן בֶּן-פְּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן. וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמְאֹתָיִם נְשִׂאֵי עֵדָה קִרְאֵי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי-שֵׁם.

במדבר פרק טז ג

וַיִּקְהָלוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב-לָכֶם כִּי כָל-הָעֵדָה בְּלִם קְדָשִׁים וּבְתוֹכְכֶם יְהוָה; וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל-קֵהֶל יְהוָה.

במדבר פרק טז י-יד

וַיִּקְרַב אֹתָהּ, וְאֶת-פְּלִאֲחִיָּה בְּנֵי-לוֹי אֹתָהּ; וַיִּבְקֹשְׁתֶּם, גַּם-כִּהְיִנְהוּ. לָכֵן אֹתָהּ וְכָל-עֵדְתָהּ הַנֹּעֲדִים עַל-יְהוָה; וְאַהֲרֹן מֵה-הוּא, כִּי תִלוּנוּ (תְּלִינּוּ) עָלָיו. וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה, לִקְרֹא לְדָתוֹ וְלְאַבְיָרִם בְּנֵי אֱלִיאָב; וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה. הַמַּעֲט כִּי הָעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר: כִּי-תִשְׁתַּרְרַר עָלֵינוּ, גַּם-הַשְּׁתַּרְרָה. אִף לֹא אֶל-אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ, הִבִּיאָתָנוּ וְתַתּוֹ-לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וְכָרְם; הֵעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֹר לֹא נַעֲלֶה.

במדבר פרק טז יח-יט

וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ, וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ, וַיִּשְׂימוּ עֲלֵיהֶם, קֶטֶרֶת; וַיַּעֲמְדוּ, פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמִשָּׁה וְאֶהְרֹן.
וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קִרְחַת אֶת־כָּל־הָעֵדָה, אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד; וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה.

במדבר פרק טז כז

וַיַּעֲלוּ, מֵעַל מִשְׁכַּן קִרְחַת דָּתוֹ וְאֲבִירָם מִסְבִּיב; וְדָתוֹ וְאֲבִירָם יֵצְאוּ נֹצְצִים פֶּתַח אֹהֶל־הֶהָרִים, וַיִּנְשִׂיחֵם וּבִנְיָהֶם וְטָפָם.

במדבר פרק טז ה-י

וַיִּדְבֹר אֶל קִרְחַת וְאֶל כָּל עֵדְתוֹ לֵאמֹר בִּקֶּר וַיִּדַע יְהוָה אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקְּדוּשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר
בוֹ יִקְרִיב אֵלָיו. זֹאת עָשׂוּ קָחוּ לָכֶם מִחֶתְתּוֹת קִרְחַת וְכָל עֵדְתוֹ. וַתִּנּוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עֲלֵיהֶן קֶטֶרֶת לִפְנֵי יְהוָה
מִחַר וְהִיָּה אִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקְּדוּשׁ רַב לָכֶם בְּנֵי לִוִי. ח וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֶל קִרְחַת שְׁמַעוּ נָא בְנֵי לִוִי.
הַמַּעַט מִכֶּם כִּי הַבְּדִיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה
וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשָׂרְתָם. וַיִּקְרַב אֶתְּךָ וְאֶתְךָ בְּנֵי לִוִי אֶתְךָ וּבִקְשָׁתֶם גַּם כְּהֵנָּה.

רמב"ן במדבר פרק טז פסוק ה

אבל טעם רב לכם בני לוי, בעבור כי קרח היה מפתה לכל השבטים כי לכבודם רוצה להחזיר העבודה לבכוריהם כאשר אמר (פסוק ג) כי כל העדה כולם קדושים, ומשה בחכמתו גלה מצפון לבו לכל העם כי הוא על כהונתו צועק, ואמר שדי לו בכבוד שבטו, רב לכם בני לוי. וחזר ואמר שמעו נא בני לוי, לקרח גדולם, וזה טעם ויאמר משה אל קרח (פסוק ח), אבל כולל דבריו עם בני לוי, כי דברי משה בחכמתו פיוס לו ולכל השבט שלא ימשך אדם מהם אחריו:

אברבנאל במדבר פרק טז

הנה קרח התעורר במחלקתו אחרי מנין העם וסדור הדגלים כי להיות דתן ואבירם שכנים לקרח בדגלים נתחברו במעשה הזה. ואחר שנמנו הלויים ונתנו לאהרן ולבניו לעבוד עבודת הקדש קנאו כלם להיות נתונים נתונים לאהרן ולבניו. וכאשר בא אחר זה ענין המרגלים ונודע להם שכל העם היוצא ממצרים הזכרים ימותו במדבר. היה להם פתחון על כל דבר ודבר להתרעם ולומר שהוציאם ממצרים להמיתם במדבר ושלא הביאם אל הארץ. הנה אם כן באו הפרשיות כלם על סדר הזמנים והמשך המעשים כראוי. והנה קרח ועדתו סדרו לא לבד מחלוקת אחד כי אם שלשה מחלוקת כפי נושאייהם. המחלוקת הראשון היה לקרח לכהונה גדולה והיתה טענתו שלהיות ללוי אשר בחר השם ארבעה בניו עמרם ויצהר וחברון ועוזיאל. והיה שניתן המלכות למשה שהיה בן עמרם בכור לוי. היה ראוי שהבן השני ללוי והוא יצהר יזכה לכהונה גדולה וקרח היה בן בכור ליצהר א"כ הוא היה ראוי להיות כ"ג והמחלוקת והתרעומת השני היה לבכורות ישראל שהוסרה מהם עבודת המקדש וניתנה ללויים ובזה היה להם כדי בזיון וקצף כי הם היו מקריבים תחלה זבחים ועולות בראש העם ומשה נתן כבודם למשפחתו בני לוי. והמחלוקת והתרעומת הג' היה לבני ראובן לומר שמשה הסיר מהם כבוד הבכורה והממשלה ונתן המלכות והראשיות בדגלים לבני יהודה ובמחלוקת הארץ חלק הבכורה לבני יוסף וכבר נזכרו שלשת התרעומות האלה בכאן. כי הנה על הראשון אמר ויקח קרח מפני שהיה בן יצהר בן קהת בן לוי ועמו ובחברתו דתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת שהיו כלם אנשים גדולים וידועים ומה שלקח קרח דתן ואבירם הוא מפני מה שנאמר אחר

זה בני ראובן ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים רוצה לומר וקרח ודתן ואבירים ואון בן פלת לקחו בדבריהם את בני ראובן וכן לקחו מבני ישראל חמשים ומאתים להתרעם כלם על משה אלה על הכהונה ואלה על בכורות ראובן ואלה על הבכורים.

רש"י הירש במדבר פרק טז פסוק ח

ויאמר, לא "וידבר", כאמור בפסוק ה: הוא פנה אליהם בלשון רכה כדי להפיס דעתם. הואיל ומשה פנה לקרח לחוד ולדתן ולאבירים לחוד, הרי נראה שהמרד נוצר משתי קבוצות השואפות לשני עניינים שונים. אף על פי שהיו מאוחדים במרד על משה ועל אהרן, היתה מגמת פניו של קרח שונה מזו של דתן ואבירים. קרח הלוי תבע את זכויות שבטו שנפגעו, כביכול, על ידי העדפתו של אהרן. הוא, המתיימר לטעון לשוויון הזכויות של הכל, קיבל ברצון את זכויות היתר שניתנו לו ולשבטו. אילו נהג בעקיבות, היה מוותר עליהן. אך הן לא הספיקו לו, ובמסווה של שוויון הזכויות של הכל הוא רדף גם אחרי כבוד הכהונה. כנגד זה דתן ואבירים לא ייחסו חשיבות יתירה למשרת הכהונה ולכבודה. גם בפסוק יז אין הם מנויים בין מקריבי הקטורת. נזכרים שם בפירוש רק מאתיים וחמשים האיש וקרח ואהרן. כנגד זה עינם היתה צרה במעמדו המדיני של משה והם נצטרפו לקרח רק מתוך ההנחה ששיגו את מטרותם בדרך זו, שכן אם יערערו את האימון בשליחותו של משה על פי ה', כבר ישמטו את היסוד מתחת עצם מעמדו בעם:

רמב"ן במדבר פרק טז פסוק יב

וישלח משה לקרא לדתן ולאבירים - הנה דתן ואבירים הם היו בעלי המחלוקת הזו כקרח, כמו שאמר ויקח קרח ודתן ואבירים ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל וגו', שהם המקהילים אותם על משה ועל אהרן. והנה משה דבר אל קרח ואל כל עדתו, ואמר לו עוד (פסוק יא) אתה וכל עדתך, כי אליו דבר תחלה כי הוא הגדול בהם. והנה הנועדים היו עדת דתן ואבירים גם כן, ולכך רצה עתה לדבר גם עמם ולהזהירם על עצמם ועל כל הנועדים שהם עדתם ולפייס אותם בדברים טובים נחומים לישראל, כי דבריו עם קרח פיוס לבני לוי לבדם. וטעם "וישלח", כי הלכו מלפניו בדברו עם קרח, ואחרי כן ויאמר משה אל קרח (פסוק ח) אשר היה עודנו עומד לפניו שם, או מפני שהיה קרח לוי עומד במחנה לוי סמוך לאהל משה, כי כל זה היה ביום הראשון כאשר אמר אתה והם ואהרן מחר (פסוק טז), והוא הבקר שאמר להם (פסוק ה) בקר ויודע ה' את אשר לו:

ויתכן שהיו דתן ואבירים נשיאי עדה חשובים מאון בן פלת, ואם היו הם מתרצים אליו היה און הולך אחר עצתם, על כן לא שלח אליו. והנה לא בא, ולא היה עמם ולא עם עדת קרח, כי הלך מלפניו כשהלכו להם דתן ואבירים כאשר נתוכח עם קרח ולא הושב שם, שכבר חזר בו בעצת אשתו שהצילתו כמאמר רבותינו (סנהדרין קט ב). כי הנה הכתוב לא הזכירו שנבלע עם דתן ואבירים, והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' במקריבי הקטורת, כי היו חמשים ומאתים מלבד ארבעה הנזכרים תחלה:

במדבר פרק טז פסוק יב

וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קִרַח אֶת כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה אֶל כָּל הָעֵדָה. וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר. כֹּה הַבְּדִלְוּ מֵתוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרִנֶּה. כֹּה וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל אֱלֹהֵי הַרוּחַת לְכָל בֶּשֶׂר הָאִישׁ אֶחָד יִחָטֵא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצֹף. וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר הֲעָלוּ מִסְבִּיב לְמִשְׁכַּן קִרַח דָּתָן וְאֶבְיָרִים. וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאֶבְיָרִים וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיְדַבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אֲהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֵל תִּגְעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסְפּוּ בְּכָל חַטָּאתָם. וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן קִרַח דָּתָן וְאֶבְיָרִים מִסְבִּיב וְדָתָן וְאֶבְיָרִים יֵצְאוּ נֹצְבִים פֶּתַח אֲהֲלֵיהֶם וַיִּנְשִׂיהֶם וַיִּבְנִייהֶם וַיִּטְפְּסוּ. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי יְהוָה שִׁלְחָנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי לֹא מִלְבִּי אִם כְּפֹמֹת

כָּל הָאָדָם יִמְתּוּן אֱלֹהִים וּפְקֻדֹתַי כָּל הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא יִהְיֶה שְׁלֹחַנִי. וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא יִהְיֶה וּפְצָתָהּ הָאָדָמָה אֶת פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֻתָם כִּי נָאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֹהִים אֶת יְהוָה.

רשב"ם במדבר פרק טז פסוק כה

וילך אל דתן ואבירם - אולי יחזרו בתשובה:

רש"י הירש במדבר פרק טז פסוק כה

דתן ואבירם - יותר משאר כל המורדים - חטאו למשה במישרין, אך משה שקד להציל דוקא אותם והשתדל עד הרגע האחרון של ההכרעה להחזיר אותם למוטב.

אבן עזרא במדבר פרשת קרח פרק טז פסוק כח

לעשות את כל המעשים - להחליף הבכורים בלויים. ודע, כי דבר גדול היה ומכעיס לאשר איננו מאמין להסיר הבכורים מכהונתם, ולהשיב המעלה למשפחת משה לבדו. וכל זה היה בעבור מעשה העגל, כי ויעלו עולות ויגשו שלמים (שמות לב, ו) - הבכורים העלום, כי הם היו לבדם הכהנים, ובני לוי הרגו עובדי העגל. ויש בכאן שאלה ותשובתה בפרשת וילך משה:

רש"י הירש במדבר פרשת קרח פרק טז פסוק כח

את כל - המעשים האלה מתייחס, כנראה, לכל פעילותו שעד כה ולא רק לדברים המיוחדים שנזכרו על ידי המורדים: העלאת אהרן לדרגת כהונה וגזירת הכלייה במדבר שנגזרה על אותו דור.

מלבי"ם במדבר פרשת קרח פרק טז פסוק כח

ויאמר משה בזאת תדעונו, באשר יפלא מאד על מעשה הלזו שעשה משה ויפלו עליה שתי שאלות גדולות, א' משה שהיה תמיד מליץ יושר לבני ישראל וגם כשחטאו חטאים גדולים כמו בעגל ובמרגלים עמד בפרץ להשיב חמתו מהשחית, איך עתה שחטאו נגד כבודו וכבוד אחיו שחת רחמיו וגזר עליהם שימותו תיכף ולא בקש שיאריך להם ה' אפו עד שיחזרו בתשובה, כאלו כבודו וכבוד כהונת אחיו גדול בעיניו מכבוד שמים. ב' גם אם ראה שראוי שיענשו תיכף למה רצה שבריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה שהיה נס גדול קרוב לבריאת יש מאין כמו שית', ולא בחר שימותו תיכף במגפה כמו שמתו המרגלים ולמה יעשה נס הגדול הזה מבלי צורך, לכן באר להם משה שאינו עושה זאת למען כבודו וכבוד אחיו, רק שדבר זה י"ל צורך גדול אל קיום האמונה בתור' ובנצחיותה לדור זה ולדורות הבאים, כי היסוד העקר שבו תלוי התאמתות התורה וקיומה לדור דורים הוא מה שירד ה' לעיני כל ישראל על הר סיני באותות ובמופתים וכולם שמעו מפי הקדש פנים בפנים שהוא ממנה את משה שיהיה שלוחו לתת להם תורה ומצוה קיימים לעולמים וצוה שיאמינו לכל המצות שיצוה להם משה מפי ה', שכלם מצות אלהים חיים ולא מצות אנשים שבדאם מלבו, ובאשר כ"ז נעשה בפומבי לפני ששים רבוא שראו זאת בעיניהם ושמעו באזניהם ולא היה אז שום חולק ומכחיש את הדברים האלה, ומהם באה הקבלה הנאמנה אל בניהם אחריהם עד שדומה לכל דור יבא כאלו עמד במעמד הנבחר ההוא ושמע וראה כ"ז באזניו ובעיניו מבלי חולק. אולם אחר שעמדה העדה הרעה הזאת עדת קרח עוד בעוד משה חי להכחיש את שליחותו ונבואתו שבזה הכחישו את התורה בכללה, כי כמו שאמרו על שליחות הכהונה והלויה שמשה עשה זאת מדעתו כן נוכל לאמר על כל התורה אשר שם לפני ב"י, וא"כ נפל יסוד אמונת התורה גם בדור משה וכ"ש לדורות הבאים, כי יאמרו שהלא גם בדור המדבר לא כלם הסכימו אל אמתתה ונמצאו מכחישים וחולקים עליה שמשה בדא אותה

מלבו ולא ה' שלחהו, וא"כ אין אמתת קבלתה מקויימת מכל עדי ראייה, אחר שהיתה עדות מוכחשת מכת אחרת ולא נתברר עם מי הצדק, וא"כ כמו שירד ה' על הר סיני במופתים גדולים שהיו דומים כבריאת יש מאין בעת נתינת התורה כדי לקיים אמתתה לדור דורים, כן מן ההכרח עתה שעמדו כת מינים המכחישים אותה לקיים אמתתה ולברר כי שקר תרמיתם ג"כ ע"י אות גדול שיהיה דומה כבריאת יש מאין. וז"ש בזאת תדעון כי ה' שלחני ר"ל צריך אני לעשות המופת הזה למען שתדעון שה' שלחני, כי לא מלבי, שבזה יתברר שכל התורה והמצות והמעשים שעשיתי בכלם אני שליח מאת ה'.